

CSÉPLEŐ CECÍLIA

Óratervezet Karinthy Frigyes: *Tanár úr kérem* című művének elemzéséhez 7. és 11. osztályos diákok számára

1. óra: Karinthy Frigyes élete és munkássága

Megelőző tevékenység:

- A *Tanár úr kérem* 16 novellájának elolvasása.
- Csoportok kialakítása. 5 csoportra osztjuk az osztályt. Minden csoportnak 3, illetve 4 mű rövid tartalmát kell majd elkészítenie és megosztania maximum 4 percben.
- A saját feladatukhoz egy csomagolópapírra karikatúrát, vagy képregényt kell készíteniük, amely segítségével a többieknek röviden felelevenítik az általuk kidolgozott részeket.
- 7. osztályban szorgalmiként feladhatjuk, hogy gyűjtsenek minél több Karinthy műcímet – később ennek fontos szerepe lesz! (lásd olvasónapló feladata)
- 11-ben önállóan is felkészülhetnek az életrajzból és művekből, mert a feldolgozás során szerepet kap a diákok közös tudása, előismerete.

A) Karinthy Frigyes élete -bemutató

Kellék: Digitális tábla,vagy projektor

Karinthy életrajzát ppt-os bemutatón tekintjük meg.

- a) Ha 7. osztályosokról van szó, készítsük mi a bemutatót – a tanár magyaráz.
- b) Ha 11.osztályos diákokról van szó, akkor ezt már rájuk is bízhatjuk a megadott szempontok szerint.

Szempontok:

- Születési adatok
- Szülők neve
- Iskolái
- Házasság
- Gyermek
- Munkahelyek
- Művek
- Betegség
- Halál

A(z órai prezentáció céljából az internetről is letölthető) képek – tanári magyarázatok is egyben!

1. kép: Budapesten született.
2. kép: Engel Karolina, az író édesanyja.
3. kép: Karinthy József, az író édesapja.
4. kép: Karinthy Frigyes, a Markó utcai főreál tanulója.
5. kép: 15 éves korában jelent meg a *Nászutazás a Föld középpontján keresztül* című regénye.
6. kép: *A Tanár úr kérem* 1916-ban jelent meg.
7. kép: *Így írtok ti*, 1912-ben jelent meg.
8. kép: Judik Etel, az első feleség (Spanyolnáthában meghalt.)
9. kép: Karinthy Gábor (első feleségétől született gyermek).
10. kép: Bhöm Aranka, a második feleség.
11. kép: Karinthy Ferenc (Cini), a második feleségtől született fiú.
12. kép: A Nyugat 25. évfordulója. Karinthy az 1. írói nemzedék tagja.
13. kép: Karinthy újságíró igazolványa Az EST című lapnál.
14. kép: Barátjával, író- és költőtársával, Kosztolányi Dezsővel. Neki ajánlja a *Tanár úr kérem* című művet.
15. kép: 1936-ban agyműtété volt Stockholmban.
16. kép: Agyműtété után.
17. kép: Budapesten, a Kerepesi temetőben található meg Karinthy Frigyes, és fia sírja.

Két feladat lehet a 7.osztályosok számára ezzel kapcsolatban:

- Ellenőrizték a bemutató alkalmával a kitöltött naplót, és az író életét közösen elevenítsük fel. Ebben az esetben a diák a digitális táblán a kép alá írhatja a legfontosabb adatokat!
- Házi feladatként adjuk fel az óra végén az olvasónapló kitöltését, hogy az ismétlést segítsük ez által is.

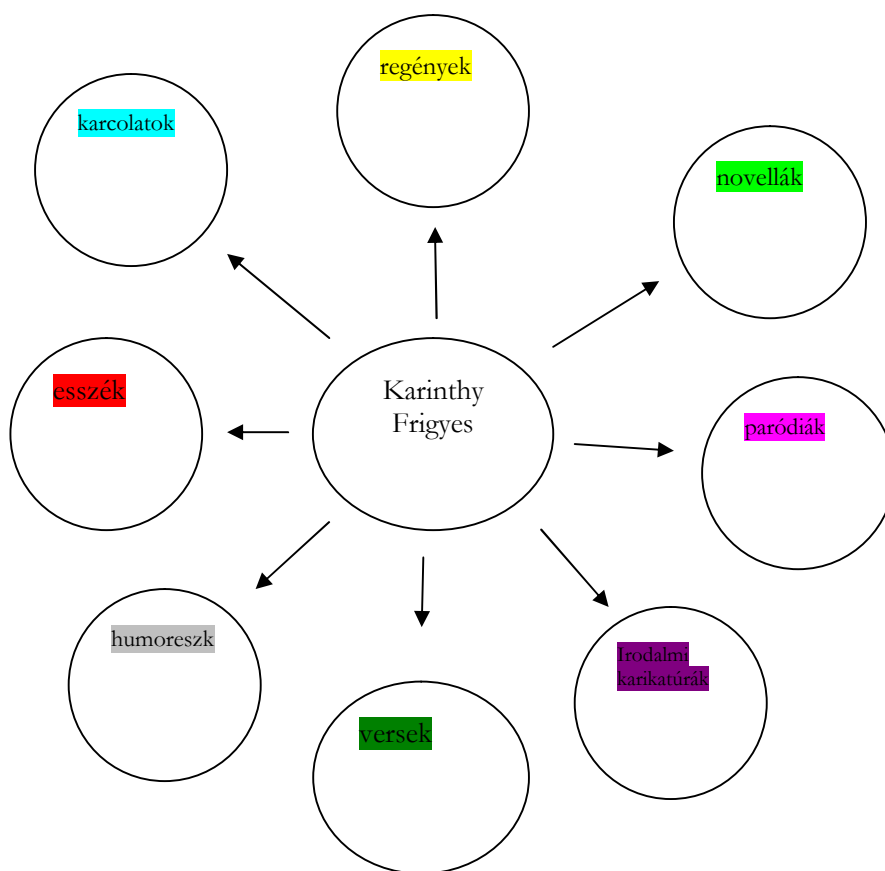
B) Karinthy Frigyes művei

Mivel Karinthy Frigyes életműve hatalmas, ezért az alábbiakban csak felvillantásként utalunk az író életművére. Minden műfajt megemlítünk, amiben Karinthy alkotott, de csak 2–3 művet említünk meg minden témában.

Kellék: digitális tábla

Feladat menete:

1. Középre írjuk fel Karinthy nevét, és halmazokkal jelöljük, hogy milyen műfajban alkotott. Közösen dolgozzunk a diákokkal. (Táblán, füzetben rögzítsük a tanultakat.)
2. A diákokkal közösen töltsük ki a diaképeket a megfelelő műcímeikkel.
  - a) 7. osztályban a szorgalminak feladott műcímeiket próbáljuk majd közösen feldolgozni.
  - b) 11. osztályban a közös előismereteink alapján osztályozzuk a műveket.

Regények:

- *Utazás a Merkurba*
- *Nászutazás a Föld középpontján keresztül*
- *Utazás a koponyám körül*

Novellák:

- *Grimasz*
- *Két hajó*

Karcolatok:

- *Beszéljünk másról*
- *Ó, nyájas olvasó*
- *Aki utoljára nevet*

Esszék:

- *Nevető dekamerón*
- *Ki kérdezett?*

Paródiák:

- *Így írtok ti*
- *Így láttátok ti, paródiák*

Humoreszk:

- *Tanár úr kérem*
- *100 új humoreszk*

Irodalmi karikatúrák:

- *Még mindig így írtok ti*

Versék:

- *Üzenet a palackban*

3. Közös en elevenítsük fel az egyes műfajok jellemzőit, meghatározását. Erre főleg 7. osztályban lesz szükség, mert még nem mindegyik műfajról tanultak a diákok.

Kellék: digitális tábla

Regény: A regény kötetlen modorban elbeszélte történet-sorozat. Nagy terjedelmű, rendszerint hosszú időtartamot felölelő történetet ábrázol szerteágazó cselekménnyel, fő és mellékszereplőkkel. Középpontjában a részletesen ábrázolt háttér előtt játszódó eseménysor áll, a történet-szöveg mellett azonban fontos szerepet kap a szereplők érzés- és gondolatvilága, esetleg a cselekmény folyamán kibontakozó jellemfejlődése.

Novella: A novella olyan, tömören előadott történet, mely nem törekszik a valóság teljes ábrázolására, rendszerint kevés szereplő vesz részt benne, az idő és a tér viszonylag szűkre szabott, szerkezete behatárolt, egyenes vonalú, rendszerint egy sorsdöntő esemény fordul elő benne, és meglepően, csattanószerűen zárul.

Karcolat: A karcolat (régibbi nevén karc, rajz) rövid, szellemes, egyetlen problémát felvillantó s a tanulságot világosan megfogalmazó szépprózai műfaj. Többnyire valóságosan megtörtént eseményből ragad ki egy-egy epizódot, amelyhez ironikus hangú, kritikus szemléletű, rövid, szellemes-tanulságos kommentárokat fűz.

Esszé: Az esszé a tudományos értekezések és a szépirodalmi művek határán lévő prózai írásmű. Olyan tanulmány, mely mások megállapításait új megvilágításban adja elő; nem ad aprólékos felvilágosítást, nem alapul nagy anyaggyűjtésen, tárgyát csak egy-két szempontból világítja meg, élénk szellem, mélyreható szem és írói művészet jellemzi.

Paródia, Irodalmi karikatúra: A paródia (görög paródeo 'dalt gúnyosan, eltorzítva előadni') valamely jól ismert mű, műfaj vagy stílus gúnyos, komikus hatású utánzása; célja a komikus hatás kiváltása, a nevetetés. Szerzője valamely mű formai jegyeit utánozza, annak tartalmától elválasztva.

Karinthy Frigyes *Így írtok ti* paródiagyűjteménye nemcsak szerzők modorát utánozza, hanem műfajokét, irányzatokét is.

Humoreszk: A humoreszk prózai kispikái műfaj. Fő jellemvonása a karcolatszerű, rövid terjedelem és az ennek megfelelő, fő vonásokra redukált kidolgozás, valamint a könnyed, kedélyesen derűs hangulatú humor.

C) *Karinthy Frigyes művei alapján készült filmek*

Kellék: digitális tábla

A cél az, hogy rámutassunk a diákoknak arra, hogy milyen széles körű a Karinthy életmű feldolgozása is. Semmiképp ne fogjunk hosszabb magyarázatokba. Ezt nem kell lejegyzetelniük.

- Mágia (1917) rendezte [Korda Sándor](#)
- Barátságos arcot kérek (1935) rendezte [Kardos László](#)
- Tanár úr, kérem (1956) rendezte [Mamcserov Frigyes](#)
- Utazás a koponyám körül (1970) rendezte [Révész György](#)
- Holnap reggel (1970) rendezte [Horváth Jenő](#)
- A Nagy Ékszerész (1978) rendezte [Karinthy Márton](#)
- 1 és a semmi (2004) (rövidfilm) rendezte [Molnár Péter](#)
- Utazás a koponyám körül (2005) készítette Chi Recordings
- Lux úr szabadalma (2006) (rövidfilm) rendezte [Gerő Marcell](#)
- T.Ú.K. – Tanár úr kérem (2011) Mátyási Áron filmje

D) *Karinthy Frigyes műfordítás*

Kellék: digitális tábla

A cél ismeretátadás. Ezt nem kell lejegyzetelniük. (Itt is mellőzzük a hosszas tanári/diák magyarázatokat, hiszen nem a művek bemutatása a cél.)

- [Charles Dickens](#): *Két város regénye*
- [Heinrich Heine](#): *Mit nekem már cifra zsoldár...* (Laß die heil'gen Parabolén)
- [Stephen Leacock](#): *Rosszcsirkeff Mária és társai*
- [Stephen Leacock](#): *Gertrúd, a nevelőnő*
- [A. A. Milne](#): *Micimackó* (átdolgozás)
- [A. A. Milne](#): *Micimackó kuckója* (átdolgozás)
- [Christian Morgenstern](#)-versek
- [Luigi Pirandello](#): *Hat szerep keres egy szerzőt*
- [Jonathan Swift](#): *Gulliver utazásai*
- [Mark Twain](#): *Tom Sawyer kalandjai* (fordítóként, majd [Koroknay István](#) új fordításának közreműködőjeként feltüntetve)
- [Metta V. Victor](#): *Egy komisz kölök naplója*
- [Franz Wedekind](#)-novellák

Megjegyzés:

11. osztályban tehát az életrajzot, a filmeket és a műfordításokat egy-egy diák is bemutathatja.

A művek csoportosítása azonban 7.-ben és 11.-ben irányított tanári munkával ajánlott.

2. óra

A *Tanár úr kérem* című mű elemzése

Felvezető beszélgetés:

- Emlékeztek valami vicces estre, diákcsínyre, amit elkövetettetek az iskolában? (Puskázás, szerencsétlen felelet, stb.) Egy-két történetet meghallgattunk.
- Szerintetek mikor válhat egy diákcsíny bűncselekménnyé?

Fontos kihangsúlyozni, hogy a diákcsíny nem a másik ember (tanár vagy diák) megalázását jelenti).

A mai órán egy különös világot tárunk fel: Karinthy Frigyes diákéveit, ami talán nem is tűnik olyan távolinak. A *Tanár úr kérem* világa a maihoz képest nagyon megváltozott, de a diákcsínyek, jellemek ma is ismerősen hatnak.

A) *Életrajzi háttér*

A tanári felvezetés, magyarázat mellett a digitális táblán vagy projektoron kivetítjük a vázlatot, ami a füzetbe kerül.

Kellék: projektor/digitális tábla

Keletkezési háttér:

Tanári magyarázat:

Karinthy Frigyes a 19–20. század fordulóján volt középiskolás diák, a említett mű megírásakor még csak 27 éves.

A könyv részben személyes élményekből, visszaemlékezésekből fakad, részben a képzelet szüleménye.

Gyermekkori naplójának gyakori témája volt az iskola, az attól való félelem. A Markó utcai főreálba járó Karinthy – az életrajzi adatok szerint – rendkívül csapongó természetű gyerek volt, aki nehezen tanult. (7. osztályos korában megbukott franciából, pótvizsgáznia is kellett, majd később pedig mennyiségtanból és mértanból is elégtelent kapott.) Tanárai nagyszerű emberek voltak, de a kis írópalántával nem tettek kivételt, így Karinthy maga is átélhette a rossz tanuló sorsát, a bukott férfi állapotát, vagy a *Lógók a szíren* főhősének szomorú kiábrándultságát.

A századforduló szellemissége:

A kor szelleme érződik a műben, például

- a középiskolás diákok nevei németesen csengenek,
- a tanárok jellemzése alapján érezzük: hatalmas tekintéllyel bírtak, „élet-halál” urai voltak.
- a főszereplők még a frissnek ható természettudományok lázában égnek
- hat rájuk Verne, hiszen a diákok vagy katonaiskolába akarnak menni, vagy tengerésznek.

A *Tanár úr kérem* szereplői

A *Tanár úr kérem* diákjait részben egykori osztálytársairól mintázta – Steinmann, Walch, Eglmayer, Deckner, Kelemen – valóban együtt érettségizett Karinthyal; részben pedig kitalált figurák.

B) *A mű elemzése*

Az óra menete itt most már irányított tanári kérdésekkel megy tovább.

- Mi a műfaja?
- Mi jellemzi ezt a műfajt?

1. Műfaja: novellaszerű humoreszkek sorozata.

Humoreszk: A humoreszk prózai kispikái műfaj. Fő jellemvonása a karcolatszerű, rövid terjedelmű és az ennek megfelelő, fő vonásokra redukált kidolgozás, valamint a könnyed, kedélyesen derűs hangulatú humor.

Feladat:

- Soroljuk fel közösen, hogy milyen történeteket olvastunk a műben? (műcímek említése)

2. A kötet tartalma:

Bevezetés	Elkéstem
Reggel hétkor	Eladom a könyvem
A jó tanuló felel	Kísérletezem
A rossz tanuló felel	Magyarázom a bizonyítványom
A bukott férfi	A lányok
Magyar dolgozat	Naplóm
a) Háromnegyedes dolgozat	Lógok a szeren
b) Egyfeles dolgozat	A vésztanács
Röhög az egész osztály	Hazudok

Tanári magyarázat:

A *Tanár úr kérem* népszerűsége az *Így írtok ti* népszerűségével vetekszik. Sok kiadást élt meg, és kiadásról kiadásra bővült a kötet terjedelme. Az első alkalommal 16 írás jelent meg (mi is ezzel foglalkozunk), majd később a következő négy humoreszkkal bővült:

- Tanítom a kisfiamat
- Elnököltem az osztályvizsgán
- Szeretem az állatot
- A papám

A *Tanár úr kérem* eredeti darabja (16 novella) szorosabban összetartozik, a történetek lazán ugyan, de mégis kapcsolódnak egymáshoz:

- A szemléletükben.
- Megfogalmazásukban.
- Hangulatuk tekintetében.
- A lélektan, mint ábrázolás eszköze tekintetében.

Feladat: – Írjuk össze közösen, hogy mi jellemző ezekre a novellákra, miről szólnak, kik a szereplők, hol játszódnak az események... Közös munka. A (digitális)táblára egy-egy gyerek írhatja a megoldást, amit a többiek rögzítenek a füzetükbe. A végén összegezzünk mégegyszer!

Lehetséges megoldás:

A novellák jellemzői:

- Megmutatják a gyermeklélektant: a diákok vívódásait, kétségbeesései, humorát.
- Bemutatják a különböző diáktípusokat, magatartás formákat.
- Jól ábrázolja a különböző szellemi képességeket.
- A novellák csaknem mindegyikét áthatja az életöröm.
- Felidézük a korszellemet, amiben játszódik a történet.
- A közös téma: az iskola, a tanárok és a diákok kapcsolják össze a novellákat.
- Egy részük kerek történetet mond el.
- A novellák másik része magánbeszéd, monologizált formában, E/1 személyben íródott.
- A novellák a gyermek szemszögéből mutatják be az eseményeket, bár az élményeket áthatja az író saját diákkorára való visszaemlékezésének hangulata is.

A tartalom rövid ismertetése

Feladat: Az előre kiadott feladat megoldásait most mutathatják meg a tanulók.

A csoportok a csomagolópapíron lévő rajzok, képregények alapján felelevenítik az egyes történeteket.

Minden csoportnak maximum 4 perce van, tehát lényegretörőnek kell lenniük. A rajzokat jól látható helyre rakjuk, és amíg a Karinthy témakört be nem fejezzük, addig maradjon a teremben dekorációként, illusztrációként.

(Egyéni megoldások hangzanak el. Itt csak egy rövid lehetséges tartalmat közlök néhány képpel, melyet egy tanítványom készített.)

Lehetséges megoldások:

Bevezetés

Az író a valóság és a képzelet rendjét megfordítva meséli, hogy egyik reggel késve és lihegve érkezik meg az iskolába. Csendesen lép be a VI. B osztály termébe, és leül az utolsó padban az üres helyre. Szerencséje van, mert a tanár csak legyint egyet, azt hiszi, hogy ő az, aki öt perce kikéredzkedett. Karinthy örömmel érzékeli, hogy itt van újra a valóságos életben. Boldogan újságolja a mellette ülő osztálytársának, Büchnernek, hogy mennyire megkönnyebbült. Az éjszaka ugyanis azt álmolta, hogy már nem tizenhat éves, nem jár iskolába, hanem felnőtt. Huszonhét évesen ült egy kávéházban, író lett, és már sok könyve megjelent. Személyesen ismerte Molnár Ferencet és Bródy Sándort, de mégsem volt boldog. Nem érezte jól magát a felnőtt életben, hiába vágyott erre egész gyermekkorában. Amikor rájött, hogy ez csak álom, és valójában az iskolában van a helye, nagyon örült.

Reggel hétkor¹

Bauer nagyon nehezen ébred reggel. Még félálomban a következő gondolatok suhan-

nak át az agyán. Mákossy tanár úrnál felel földrajzból. A tanár Szerbia fővárosát kérdezi tőle, de nem tud válaszolni. Álom és ébrenlét összemosódik, s egy idő után már nagyon kalandozik Bauer gondolatban. Ő egy híres hadvezér, akinek el kell foglalnia Dániát. Most ő felelteti a tanár urat, aki nem tudja megmondani Szerbia fővárosát, pedig az Budapest, mert hozzácsatolták Magyarországhoz. Az érdekes álmok-

ból Erzszi, a szobalány riasztja fel Bauert, mert már nyolc óra, és elkésett az iskolából.

Elkéstem

Bauer reggel késésben rohan az iskolába, és útközben próbálja végiggondolni, hogy mi várható aznap. Az első óra mennyiségtan, ahol Fröhlich tanár úr valószínűleg feleltetni fog. Hőszünk a mennyiségtan dolgozatot nem készítette el, és a következő órára sem készült fel Vörösmarty nyelvzsépségeiből. Elég rosszak tehát a kilátások. Sietve rohan be az iskolába, ahol már becsengettek. Már Fröhlich is bent van a teremben, és Bauert már beírták a hiányzók közé. Lesütött fejjel ül be a padba, és ami még szörnyűbb felelés következik...

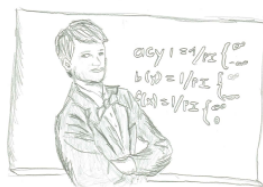
¹ Az illusztrációkat DOMBÓVÁRI-HOLL Gábor, az esztergomi Szent Erzsébet Középiskola diákja készítette.

Eladom a könyvem

A főhős aznap iskola előtt a Múzeum körüti antikváriumba megy, hogy eladja a tavalyi természetrajz könyvét. A könyv azonban lényegesen meg van kopva, és hő-sünk ki is dekorálta, különböző rajzokat, karikatúrákat készített bele. Ahogy egyre közelebb ér a bolthoz, és meglátja az öreg antikváriust, úgy lesz egyre kevesebb az önbizalma, és már gondolatban egyre kevesebbet kér a könyvért. A könyvárus végül negyven fillért ígér érte, ami még mozira sem elég. Hirtelen jött ötlettől vezérelve előkapja a vadonatúj Stiliztika könyvét, amire aznap is szüksége van, és eladja. Szomorúan távozik a boltból, és elhatározza, hogy másnap visszaveszi a Stiliztikát.

A jó tanuló felel

A tanár hosszas naplólapozgatás után végül Steinmant, az osztály legjobb tanulóját hívja ki felelni. Egy érdekes matematikai feladatot kell megoldania egy csonka gúlával kapcsolatban. Ám nem kétséges az eredmény. A jó tanuló mindent tud, és felelete rövid, meggyőző. Bizalmasan beszél a tanárral, szinte félszavakból is értik egymást a matematika világában, akár egy gróf és a grófnő.

A rossz tanuló felel

A rossz tanuló nagyon szerencsétlen. Mikor a nevén szólítják, szinte el sem hiszi, és csak nagy nehezen botorkál ki a táblához. Útközben ismételve magában az aznapi leckét. Egy másodfokú egyenletet kell megoldania, de nem boldogul vele. Nagyon lassan ír a táblára, hogy ezzel is időt nyerjen, de semmi sem segít. A tanár megsemmisítő pillantásokat vet rá, és egy szót sem szól. Végül kihív egy újabb tanulóat felelni. A rossz tanuló megszégyenülten áll, végül a kudarc után a helyére kullog, és eldönti, hogy gimnázium helyett inkább katonai pályára lép.

A bukott férfi

Neugebauer a folyosón áll, és Schwicker tanár urat várja, aki megbuktatta őt történelemből. Azt tervezte magában, hogy meg fogja kérni Schwickert, hogy húzza át a elégtelent, és írjon helyette elégségest. Gondolatban egyre nagyobb bátorsággal győzködi Schwickert, aki végül beleegyezik. Amikor azonban tényleg megérkezik a tanár, egy szó sem jön ki Neugebauer torkán. A tanár elküldi, ő pedig illedelmesen elindul hazafelé a pótvizsgára tanulni. Útközben azonban betér egy csemegekereskedésbe, és elkölti az összes pénzét mustkolbászra, törmelékcokoládéra és törökmézre. És az egészet – mint róka a zsákmányát – egy kapualjban felfalja.

Magyar dolgozat

Egy háromnegyedes (akkoriban a négyes volt a legrosszabb jegy) és egy egyfeles (az egyes volt a legjobb jegy) magyardolgozatot olvashatunk. Mindkettő címe: Petőfi és a líra, a stílusukban azonban nagy különbség van. Míg az első dagályos és gyermeges, a második frappáns és lírai. Az elsőt Skurek Ferenc, a másodikat pedig Goldfinger Rezső, hatodik osztályos tanuló írta.

Röhög az egész osztály

Az osztály egész szünetben röhög és rosszkodik. Cédulákat ragasztgatnak egymás hátára, és megrétfálják, ijesztgetik egymást. Találnak az osztályteremben egy új szemetesládát, amiben kényelmesen elfér egy ember. Mivel Zajcsek nem tud a nagy

hangzavarban tanulni, belebújik a szemetesbe. A többiek megrétfálják, úgy tesznek, mintha megérkezett volna a tanár. Zajcsek bosszankodva bújik vissza, míg a többiek nevetnek rajta. Ám akkor váratlanul tényleg belép Kökörös tanár úr. Mindenki elnémul és feláll, ám Zajcsek azt hiszi, hogy megint csak tréfálnak vele. Feszült csend, a gyerekek mászkálnak a pad alatt, és majdnem kibuggyan belőlük a nevetés. Egyszer csak váratlanul

megszólal a tanár: – Auer... mit mozgolódik maga, mint egy sajtukucac? És erre a mondatra mindenkiből kitör a fojtott nevetés. A tanár pedig csodálkozva néz, majd büszkén megállapítja, hogy milyen vicces ember ő.

Kísérletezem

Fizikaórán kísérletezik az osztály. Pollákovics az elektromosságot illusztrálja a tanár, amikor a bevezetett áramtól feláll a fiú haja. Hazafelé menet a főszereplő is kísérleteken töri a fejét. Vesz mágnesvasat, és elhatározza, hogy otthon kiegyenesíti a patkó alakú vasat, és iránytűt csinál belőle. Heron-labdát is akar csinálni, és be akarja mutatni a szülőknél a Torricelli-féle űrt. Ám csak a kishűgát, Micit találja otthon, aki gúnyosan nevet a sikertelen kísérleteken. A gravitációs kísérlet közben eltöri a lámpát, és ezért nem kap este vacsorát. Ő azonban nem búslakodik, hanem Galileihez hasonlítja magát, akit szintén nem értett meg a kora, pedig mégis mozgott a Föld.

Magyarázom a bizonyítványom

Bauer kétségbeesetten próbálja megmagyarázni szüleinek a félévi bizonyítványában szereplő rossz jegyeket, és még az óriási füllentésektől sem riad vissza. Az a fő érve, hogy ez csak egy ideiglenes bizonyítvány, az igazit csak később fogja megkapni, mert az övét felküldték a minisztériumba, hiszen tévedések derültek ki vele kapcsolatban. A történelemtanár elvesztette a noteszt, amiben az ő igazi (jeles) osztályzatai voltak, a fizikatanár pedig tévedésből másnak írta be az ő érdemjegyet. Fröhlich, az algebratanár pedig egyszerűen pikkel rá, és mindig rosszabbat ad, mint amit érde-

mel. Amit pedig a szülők kettesnek látnak a bizonyítványban, az valójában hármas, csak az osztályfőnök úr olyan furcsán írja. Végül pedig Bauer megkéri édesapját, hogy írja alá ezt az ideiglenes bizonyítványt, és egy darabig ne menjen be az iskolába, mert nincsen kapu.

A lányok

Egy kamaszfiú szemével láthatjuk a lányokat. A lányok olyan furcsák, sugdolóznak és nevetgélnek a fiúk háta mögött. Valamit tudnak, amit a fiúk nem, és egészen másfajta dolgok érdeklik őket. És - micsoda felháborító - mindenki úgy bánik velük, mintha kiváltságosok lennének. Át kell nekik adni a buszon a helyet, udvariasan kell bánni velük. A tanárok magázzák őket, kivételeznek velük, tizennyolc éves koruk felett kezét csókolnak nekik. De miért, miért? Hősünk érzi, hogy itt valami titok lappang. De mi az?

Naplóm

Egy tizenhat éves fiú esetlen naplója, amelyben megpróbálja néhány szóban megörökíteni élete akkor fontosnak látszó, ám valójában jelentéktelen eseményeit: például azt, hogy miként sikerült elbliccelni a kötelező iskolai ünnepélyt, hogyan puskázott, és mi volt az a napi ebéd, milyen darabot adtak a moziban.

Lógok a szíren

Hősünk lóg a gyűrűn és miközben kínlódik a különböző tornagyakorlatokkal, gondolatban máshol jár. Először az fut át az agyán, hogy nem érthet egy ember mindenhez, és ő másban, a tudományokban jeleskedik, nem a tornában, aztán pedig rájön, hogy ő mindenben tökéletes: egyszer majd miniszterelnök lesz, de kitűnő focista és feltaláló is egyben. Addig azonban egy kicsit gyakorolni kell, de ez az egész iskola, a tornaóra stb. egy nagy marhaság tulajdonképpen, és nyerje meg inkább más a tornaünnepély első díját.

A vérsztanács

Bauer egy 1898-as harcot vázol fel az osztály két klikkje között, amelynek vezetői Rogyák és Zsemlye Tivadar. Bauer úgy adja elő az egészet, mintha a bíróság vésztörvényszéke előtt tanúskodna a két ember mellett, illetve ellen. Végül ő volt a bíró is, aki békéltette a szembenálló feleket.

Hazudok

Egy diák nagyizolva mesél valóságként kitalált történeteket egy barátjának. Azt hazudja, hogy nagy kastélyuk van a Bakonyban, amelynek az udvarán kis wigwamok

állnak. A kastély területénEgy diák nagyizolva mesél valóságként kitalált történeteket egy barátjának. Azt hazudja, hogy nagy kastélyuk van a Bakonyban, amelynek az udvarán kis wigwamok állnak. A kastély területén nyolc kád van, amelyek forognak is. És van egy olyan méretű nagytű, amellyel nagyon jól nyomon tudja követni a Marson zajló életet. A Marson a vörös- és a fekete-hangyák háborúznak egymással, és az ő csatáikról is mesél. Így vált hősiünk íróvá.

3–4. óra

Ha az előző órán nem tudtuk befejezni a rövid tartalmi ismertetést, akkor ennek az órának az elején tegyük meg, mert a következő csoportmunkákhoz szükséges a mű átfogó ismerete.

a) A novellák csoportosítása megadott szempontok alapján

A továbbiakban kiscsoportokban dolgozunk tovább. Fontos, hogy a tanár csak irányító legyen, és ügyeljen az időre. Az összegzésekor (digitális) táblára és a füzetbe rögzítsük a hallottakat. (A csoportok sorszáma nem tükrözi az ellenőrzés sorrendjét.)

Csoportfeladatok:

1. *csoport*: Szerinted hogyan idézi fel az író a középiskolás éveit? Meghatottan, visszavágódva gondol vissza erre az időszakra, vagy inkább lenézően, mint aki ebből már régen kinőtt?

Véleményeket idézetekkel is támasszátok alá!

2. *csoport*: Mely novellák mutatnak egymással ellentétes diáktípusokat vagy magatartásformákat? Válaszokat magyarázzátok is meg.

3. *csoport*: Mely novellában szerepelnek olyan diákok, akik egyaránt nevetségessé válnak, mégis csak a másikon nevetnek? Mely novellában látjátok úgy, hogy az is nevetségés, aki fölényesen megmosolyogja társát, miért?

4. *csoport*: Gyűjtsetek össze a novellák gyermekszereplőit, akik a VI.B osztályba jártak! Soroljátok fel a tanárok nevét, akikkel megismerkedhattünk a mű során!

5. *csoport*: Melyik humoreszkről mondhatjuk el, hogy kerek történetet mond el, s melyik nevezhető belső monológnak, miért?

Lehetséges megoldások

1. csoport: Az író meghatottan, vágyakozva gondol vissza gyermekkorára, ez főként a *Bevezetés*ből derül ki, de szomorúságot érezhetünk a *Lógok a szeren* című humoreszkből, mert ott arról olvashatunk, hogy a felnőtt már tudja azt, hogy nem minden alakul úgy az ember életében, ahogy ő azt gyermekként elképzelte.

2. csoport: *A jó tanuló felel – A rossz tanuló felel*. A két novella egymás mellé állítva még élesebben rajzolja meg a jó és a rossz tanuló közötti kontrasztot. Nagyon beszédesek a jó tanuló laza hanyagsága, ahogy apatikus nyugalommal oldja meg a feladatot, és a rossz tanuló lázas kétségbeesése, mert fogalma sincs a helyes válaszról. *Magyardolgozatok: Háromnegyedes dolgozat – Egykettes dolgozat*. Az író itt azt figurázza ki, hogy az kapja a rosszabbik jegyet, akinek nem olyan túldíszített a fogalmazása, ámbar a tárgyi tudása pontosabb, mint azon társáé, aki jobb jegyet kapott, de dagályos a szövege, és alig említ konkrétumokat.

3. csoport: *Röhög az egész osztály*. Kelemen esete, aki Roboz céduláján vigyorog, holott neki is ugyan az a szöveg van a hátára ragasztva. *A jó tanuló felel*: Steinmann is nevetéssé válik az önelégült, gőgös magatartása miatt, nem hiába nevezik „grófnénak”.

4. csoport: gyermekszereplők: Bauer, Büchner, Steinmann, Polgár Ernő, Neugebauer, Deckner, Kelemen, Roboz, Auer, Wlach, Zajcsek, Löbl, Englmayer, Pollákovics, Bányai, Zsemlye Tivadar, Rogyák, Singer; a tanárok nevei, akikkel megismerkedtünk a mű során: Mákossy tanár úr, Fröhlich tanár úr, Schwicker, Kököröcsin tanár úr, Müller tanár úr, Lenkei tanár úr, osztályfőnök

5. csoport:

Kerek történetet mond el:

- Röhög az egész osztály
- A jó tanuló felel
- A rossz tanuló felel
- A bukott férfi

Monológikus (E/1. személyben mesél):

- Bevezetés
- Elkéstem
- Reggel hétkor
- Eladom a könyvem
- Lógok a szeren
- Magyarázom a bizonyítványom
- A lányok
- A vésztanács
- Hazudok

b) Ismételjünk – A komikum fajtái

Tanári kérdésekkel ismételjük át, amit a helyzet-és jellemkomikumról tanultunk!

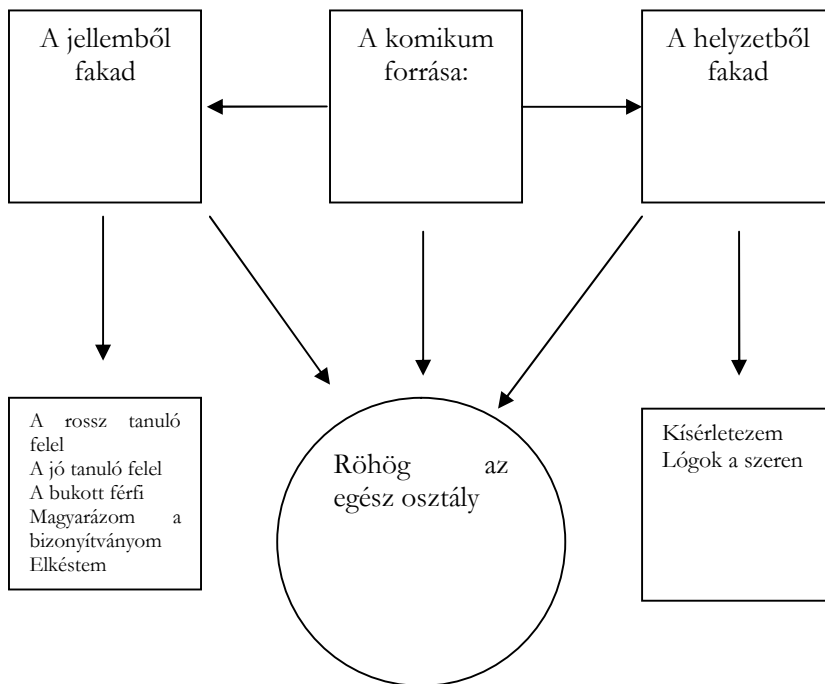
Helyzetkomikum: A komikumnak az a formája, amelyben a komikus esemény hőse nem saját belső tulajdonságai miatt válik nevetségessé (mint a jellemkomikum esetén), hanem a külső körülmények alakulása folytán.

Jellemkomikum: A komikumnak az a fajtája, amely esetén a komikus helyzet hőse nem a külső körülmények alakulása, hanem saját tulajdonságai miatt válik nevetségessé.

Feladat:

- padosor: Keressetek példát helyzetkomikumra!
- padosor: Keressetek példát a jellemkomikumra!
- padosor: Keressetek példát arra, amikor helyzet- és jellemkomikum egyaránt jelen van!

A diákok felolvassák és megmagyarázzák az általuk hozott példákat, majd közösen jelöljük a komikum formáját az alábbiak szerint:

Ha van lehetőség, nézzék meg a *Röhög az egész osztály* című részt a filmből! Például http://www.youtube.com/watch?v=Nm_7iz0RUrg (7:19mp)

C) *A novellák stílusa, hangneme, nyelvi humora*

Csoportfeladatok:

1. Emeljete ki a humoreszkekből három olyan részt, amelyben az író éles szemű megfigyelőnek érzitek!
2. Melyik fejezeteket érzitek a legvidámabbnak, és melyikeket tragikusnak, válaszokat indokoljátok!
3. Keressetek példát nyelvi humorra!

Lehetséges megoldások

1. csoport:

Eladom a könyvem: – mert nagyon aprólékosan mutatja be az író a tönkrement természetrajz-könyvet:

„Tehát lássuk csak. Ez a tavalyi természetrajz, ötödik kiadás, lényegesen javítva, átdolgozva. Lényegesen átdolgoztam magam is - a hátulsó fele levált, annyi baj legyen. Az első fedelen egy mértani rajz. A 178-ik lap, sajnos, hiányzik. Az Ember Csontvázára (87-ik ábra) sajnos, igen kemény ceruzával rajzoltam a cilindert és a szájába csutorát, nem lehetett kiradírozni, – a rozmárra, tavaly, mikor még ifjú voltam, és nem gondoltam a jövőre, oda meg direkte tussal festettem rá a bajuszkötőt. Dörzsöltem, dörzsöltem, az igaz, de mit ér az, a rozmár kilukadt, a bajuszkötő mégis látszik. És vajon melyik beszámíthatatlan, ostoba percemben jutott eszembe, hogy az egész 172-ik lapot kőporral bedörzsöljem, míg vékony lett, mint a selyempapír? Mert hogy az Allatvilági Statisztikai Térkép közepéből egy ötszög alakú, hosszúkás darab hiányzik, az igen, rendben van, arra emlékszem, akkor repülőgépet szerkesztettem, és kellett a kemény papír. De a tartalomjegyzéket igazán nem kellett volna körös-körül kicsipkézni, nehéz, verejtékes munkával, hogy aztán egy vékony pálcikává összesodorjam az egészet, amit képtelenség kisimítani, mindig visszakunyorodik.”

A rossz tanuló felek: – mert az író nemcsak azt mutatja be, ahogy a rossz tanuló a táblára ír, hanem a léggört is jól lefesti.

„Szép lassan és kaligrafikusan ír. A négyesnek a szárát vastagítja - a vonalból, ami törtet jelent, gondosan letörül egy darabot, ehhez külön elmegy az ablakig a spongyáért. Időt nyer ezzel. Hátha csöngetnek addig. Vagy valami lesz. Úgyse sokáig szerepel ő itten a dobogón. Ezt még felírja, az egyenlőségjelet is szép lassan felrakja - igen, ezt még úgy csinálja, mint más, felsőbb lények, mint egy jó tanuló. Felírja még "á2". A katonaiskolában nagyon korán kell felkelni, villan át az agyán, hirtelen. De aztán hadnagy lesz az ember. Esetleg kimegy Fiuméba.

Közben szép lassan ír - még mindig nem írta le. Hozzá nem értő ember, aki ezt a jelenetet figyeli, azt hiszi, valami jó tanuló felel. De a szakértő tudja már, mit jelent az, mikor valaki ilyen határtalan gonddal rajzolja a kettes farkincáját. Halálos csend körös-körül. A tanár nem mozdul. Most beszélni kell.”

Lógok a széken: – mert az író valóságúen mutatja be a főszereplő „szenvedését” a tornagyakorlat közben:

„Két lábam a levegőben kalimpál, térdem kifordul, csuklóm becsuklik, hajam a szemembe lóg, a vér a fejembe todul - a padló felszalad a plafonra és tótágast állanak a falak. S ehhez az undorító és lehetetlen állapothoz, míg kilógó nyelvvel keresem az egyensúlyt s próbálom áthúzni hasamat a vékony vasrúd mögött, teljes bizonytalanságban afölött, vajon a föld vagy a csillagos ég felé közeledem-e - ehhez az állapothoz valaki, egy vad külsejű férfi állandóan bömböl valamit felém - "homoríts!" "homoríts!" ezt bömböli, s az én vérbeborult értelmem távolról sejti csak, mit ért ez alatt a szó alatt - valamit ki kell feszíteni, igen, valamit behajtani, és valamit kiegyenesíteni - de hogy mi legyen az, láb, derék, csípő, s ha ezt már tudom: vajon melyik irányban keresendő az illető testrész: - mindegy, ugye nem kívánhatjátok, hogy válaszoljak ilyen állapotban. Rúgok egyet, előre vagy hátra, mindegy - kinyitom a szájamat, a szemem becsukom - undorral és kétségbeesve eleresztem kezemmel a szert, és hátam nagyot nyekken a vastag szőnyegen.”

2. csoport:

Legvidámabb: *Röhög az egész osztály, Magyarázom a bizonyítványom* – a helyzet- és jellemkomikum miatt.

Legtragikusabb: *Lógok a széken, A bukott férfi* – mert bár a gyerek szemszögéből látjuk a dolgot, tudjuk, hogy a gyermekkorra visszaemlékező férfi fájdalommal szólal meg a sorok között.

3. csoport: a nyelvi humor a diáknyelvből és az indulatszavakból fakad.

- Pollákovics mint emberi test, jó vezető. Pollákovics szerényen és áhítattal állt a zsámolyon, mint ahogy egy jó vezetőhöz illik, és lelke mélyén homályos örömmel villant át az elektromos áram szárnyain, hogy Müller ezek után feltétlenül kijavítja kettesre a háromnegyedét - hiszen nem lehet ő rossz tanuló, lám milyen szépen átvezette a villamos áramot is -, zavarosan olyan érzése van, hogy aki nem érti a fizikát, azon nem megy át a villamos áram, mely a tanár úr szolgálatában áll, és mint ilyen, tisztában van a helyzettel és az osztálykönyvvel. (Kisérletezem)
- Különben a bizonyítvány-ellenőrző és kiegészítő konferencia foglalkozni fog az esettel, tanfelügyelői középülésen. Az osztályfőnök úr, mikor ideadta nekem a bizonyítványt, beszédet tartott: kicsit zavarban volt, és tiszteltette a papát. Kérlek, kedves Bauer, mondta, légy szíves, közöld szüleiddel, miszerint sajnálatos tévedés történt bizonyítványoddal, hibás tételek csúsztak bele. A bélyeghatósági szabályrendelet szerint, sajnos, így is ki kell adni a

bizonyítványt, de kérnelek kell, kedves Bauer, közöld a szülővel, miszerint ez csak olyan okirat, aminek az adatai nem jelentenek semmit. (Magyarázom a bizonyítványom)

- Én négyszer feleltem történelemből, egyszer aláhúzott kétharmadra, egyszer egyesre, kétszer háromnegyedkettesre, tessék ezt összeadni, számtani középátlást venni, kijön a háromnegyed egyes, aláhúzva. (Magyarázom a bizonyítványom)

D) *A mű lezárása, jelentősége*

Tanári magyarázat:

Az első kiadás utolsó darabja, a *Hazudok* című mű az elszabadult írói képzelet játéka, melynek utolsó mondata a novella csattanója: Így lettem íróvá.

Ennek a mondatnak az az üzenete, hogy az irodalom nem más, mint a teremtő, néha nagyotmondó, játékos és bátor képzelet teremtő alkotása. A kötet lezárása már a felnőttek világába kalauzolja az olvasót, és visszatérünk az íróhoz, aki végigálmódta ifjúságát.

Karinthy Frigyes Tanár úr kérem című műve humoros és szórakoztató stílusban tárja elénk a 20. század eleji iskolai életet. Egy kamasz fiú szemével láthatjuk a mindennapokat: a felelések, a dolgozatok miatti félelmet, a diákcsínyek és a nagy iskolai nevetések, viták és hétköznapi nosztalgikus hangulatát. Ez a mű mindenkor, minden élethelyzetben életképes, hiszen bármennyit változott is a világ, a tanuló mindig küzd az iskolában, sokszor az iskola és önmaga ellen.

E) Házi feladatok

1. Kinek ajánlanád ezt a könyvet, és miért?

Írj egy irodalmi levelet legkedvesebb barátodnak! Ügyelj arra, hogy a levélformának megfelelően személyes hangú legyen írásod, melyben írhat a kisregény főszereplőjéről, a cselekményéről, vagy a téged legjobban megragadó jelenetről, vagy a benned felmerülő kérdésekről. Leveledet lásd el dátummal és aláírással is!

Egyéni megoldások.

2. Remélem, te is kedvet kaptál Karinthy műve után humoreszkek írására! Válassz ki egyet a három téma közül, és írd le:

Mit mondana az ellenőrzőm, ha beszélni tudna?

Miről árulkodik a köpenyem?

Mit mondanának rólam a tankönyveim, ha beszélni tudnának?

Lehetséges megoldás:

Tanítványom, Lauró Petronella, 8. B osztályos tanuló fogalmazását olvashatják.

LAURÓ PETRONELLA

Ha az ellenőrzőm beszélni tudna...

Hányféle módon tudja az ember lánya húzni az időt? Mert nekem jelen pillanatban minden lehetséges verzióra szükségem van. A könyvesbolt ajtaja előtt állok, és-jobb híján-menekülési útvonalakat keresek. Anya azonban minden erőlködésem ellenére megjelent és bágyadt arckifejezésem ellenére is tántoríthatatlanul jött felém.

– Mesélj! – Hangjából süt a reményvesztettség, amit kissé sértőnek érzek, de nekem most célszerű hallgatni.

– Háát. A kémia tézé... – El voltam szontyolodva és még beszélnem is kellett róla. Édesanyám, ez ám az empátia!

– Rossz.

Ezt nem kérdezte, ezt kijelentette. Pazar lehet a mimikám!

– Kettes... De ki lehet javítani! – nyugtattam meg.

– De hogy a fenébe? – Szomorúnak tűnt. Ebből bizony nem lesz mozi.

– A többieknek is ilyen lett!

– Engem nem érdekelnek a többiek! Legalább egy hármast összekaparhattál volna!

– Jól van na, mondtam már, hogy kijavítom!

– Ajánlom is! – sóhajtott.

Otthon átnéztem a jegyeimet. Kémia: négyes, hármás, négyes, kettes. Nem reménytelen. Őszintén szólva, örülök, hogy ennyivel megúsztam, de tényleg! Van ugyanis egy zseniális unokahúgom, a Kittike. Kittikében tulajdonképpen nincs semmi különleges, azon kívül, hogy szeret a másik ember személyes terébe beférkőzvéni leszívni annak energiáját. Ezek után még csodálkozik a rokonság, hogy a kis szent képes éjszakákon át tanulni? Engem előszeretettel hasonlítgatnak hozzá. „Tudod kislányom, Kittikének egy darab hármasa sincs!” Persze, hogy nincs! Ha én is a fél napot energia-vámpírkodással tölténém, nekem se lenne! Visszanéztem a jegyeimre. Arra jutottam, hogyha az ellenőrzőm beszélni tudna, mélységesen fel lenne háborodva, hogy nem vagyok képes egy normális októbert összehozni. Mit mondjak, a szeptemberi sikerélmény megrészegeti az embert. Megnéztem az e-naplót is, hátha ott lesz egy kis sikerélményem. Bejelentkezve meggyőződtem ennek ellenkezőjéről. Tizedikről lecsúsztam tizennegyedikre. „Kittike osztályelső!” Mert Kittike ötödikes! Ötödikben még én is minden nehézség nélkül elértem a 4,8-as átlagot igénylő pályázatot, a jegyeim az egekben szárnyaltak és nyilván a beszélni kívánó ellenőrzőm is boldog volt. Apropos ellenőrző.

Szegény az utolsókat rúgja. Érzi a végzet szelét. Halálfélelme van. Kinek hogy tetszik. Ha szegényke beszélni tudna, felkelne az e-naplók ellen.

Gondoljunk csak bele! Évtizedek óta áll az emberek szolgálatára, mégis eldobják egy tucatgyártmány kedvéért, pedig bárki láthatja, melyik a praktikusabb! Az ellenőrző több, kitöltésért esedező lappal rendelkezik, míg az ellenőrző csak egyvel. Szánalmas. Aztán az ellenőrző sokkal több lehetőséget kínál! El lehet hagyni, elszakítható, csillogtathatjuk benne tudásunkat, sőt, vad érettségi bulik alkalmával rituáli-

san elégethető! Az ellenőrző azonban rideg, nem hurcolható, nincs benne semmi fantázia, nem láthatjuk benne riválisunk jegyeit (öreg hiba), és nemhogy felgyújtásra nem alkalmas, néha még le is fagy! Így tehát mi a kérdés?

Nem vitás, ha e kedves kis füzet mágikus képességek birtokában állna, megvédené anya „bezzeg Kittike” monológjától, kitörölné magából a kémia kettest, és lehetőleg meggyőzné az unokahúgom ellenőrzőjét, hogy lázadjon!

Mindent összevetve, a beszélő füzetke igen nemes jószág lenne, és mindenképp lealázná az „e-napló” néven csúfolt ellenségét.

Ellenőrző forever!

F) Egyéb ötletek

A tanár úr kérem 2011-es filmváltozatáról eltérő kritikákat olvashatunk, így mindenképp azt ajánlom a kollégának, hogy személyesen döntse el, hogy a fiatalabb korosztálynak levetíti-e.

Én 7. osztályban az 1956-os filmváltozatot ajánlanám, és csak 11-ben mutatnám meg Mátyássy Áron filmjét.

Felhasznált irodalom jegyzéke:

1. KARINTHY Frigyes, *Tanár úr kérem*, Bp., Móra, 1938.
2. SZALAY Károly, *Karinty Frigyes*, Bp., Gondolat, 1961.
3. DOMOKOS Mátyás, *A humor a teljes igazság = In memoriam Karinty Frigyes*, szerk. DOMOKOS Mátyás, Bp., Nap, 1998.
4. FRÁTER Zoltán, *A Karinty élet-mű*, Bp., Fekete Sas, 1998.
5. LEVENDEL Júlia, *Így élt Karinty Frigyes*, Bp., Móra, 1979.
6. ALFÖLDY Jenő, *Irodalom olvasókönyv 8. osztály*, Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 2008.
7. MOHÁCSY Károly, *Irodalmi Olvasókönyv 7.*, Bp., Krónika Nova, 2007.
8. MOHÁCSY Károly, *Irodalom III.*, Bp., Kronika Nova, 2001.

Internetes források

1. <http://mek.oszk.hu/00700/00719/00719.htm> (Karinty Frigyes: *Tanár úr kérem*)
2. http://hu.wikipedia.org/wiki/Karinty_Frigyes
3. <http://olvasonaplo.sulihalo.hu> (Karinty Frigyes: *Tanár úr kérem*)
4. http://www.port.hu/t.u.k. tanar ur kerem!/pls/fi/films.film_page?i_film_id=115853&i_city_id=-1&i_county_id=-1&i_topic_id=2 (T.Ú.K. – *Tanár úr kérem*)
5. http://www.port.hu/tanar ur kerem.../pls/fi/films.film_page?i_film_id=2402 (*Tanár úr kérem*)